

DOMA PETRA

Craig és a férfi színház

Craig 1907-ben írta híres tanulmányát az übermarionetteről, amelynek tézise szerint a színész nem alkalmas arra, hogy a művészet, a színház anyagául szolgáljon, ugyanis az értelme és a teste ki van szolgáltatva az érzelmeinek. „Rossz művészet az, amely oly személyes és emocionális jellegű hatást gyakorol szemlélőjére, hogy az megfélekedzik magáról a tárgyról, és mindenestül előnti az alkotó személyisége és érzelmi állapota.”¹ Szerinte ugyanis a művészetnek nem az a feladata, hogy a valóságot leképezze, „[s]okkal inkább az életnek kellene tükröznie a szellem képmását, hiszen eredetileg a szellem választotta ki magának a művészt mint szépsége krónikását.”² Craig éppen azért tartotta olyan nagyra a keleti, köztük a hagyományos japán színházat, mert az számára ősi, a valóságot utánozni egyáltalán nem kívánó, szabályozott mozgás- és gesztusrendszert jelentett; és éppen ezért nem tartotta szerencsésnek e hagyomány és szabályrendszer megváltoztatását.³ A japán színházcsinálók azt az európai mintát akarták meghonosítani, amellyel Craig épp a japán klasszikus színháztudományát kívánta szembeállítani. „Még

konkrétabban tehát Craig a polgári illúziószínház színészt utasította el, ám (1921-es, *A tartós színház* című írása szerint) »ha a nyugati színész olyan-ná képes válni, mint a keleti színész, visszavonom, amit *A színész és az übermarionett*ben írtam.«⁴

A japán színháztörténet által az ország első színésznőjeként számon tartott Kawakami Sadayakko sokak számára teljesen ismeretlen. Nem volt az azonban Craignek, akinek lehetősége adódott megtekinteni a Kawakami-társulat és az Európában már sztárnak számító Sadayakko kabuki előadásait. A társulat 1900-ban részt vett a párizsi világkiállításon, illetve 1901 és 1902 között egy európai körúton, ahol minden nagyobb városba ellátogattak műsorukkal. Igaz, előadásait sokban hozzá igazították a nyugati közönség elvárásaihoz, a korabeli nézők mégis meg voltak győződve róla, hogy autentikus kabuki előadásokat látnak. Ez már csak azért sem volt lehetséges, mivel Sadayakko személyében nő is szerepelt a színpadon, ami Japánban elképzelhetetlen lett volna. Craig éppen ezt az alkalmat ragadja meg arra, hogy leírja véleményét a nők színpadi jelenlétéről.

¹ Edward Gordon Craig, „A színész és az übermarionett”, *Színház*, 1994/9, 41–42, ford. Szántó Judit.

² Uo.

³ Sadayakkóról és a Kawakami-társulatról bővebben lásd még Doma Petra, „Az Idegen vonzásában – Sadayakko és Matsui Sumako színészi (ön)definíciója a nyugati és a japán színházművészetben”, *Theatron*, XII. évf. 4. szám, 74–91.

⁴ Kékesi Kun Árpád, *A rendezés színháza*, Osiris, Budapest, 2007, 102–103.